

STORTINGET

Innst. 56 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:230 S (2022–2023)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kathy Lie og Cato Brunvand Ellingsen om utviklingshemmedes møte med strafferettspleien

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen foreslå regler og rutiner som sikrer at personer med utviklingshemming (kognitiv funksjonsnedsettelse) som er mistenkt for lovbrudd, blir identifisert og får bedre tilrettede politiafhør.
2. Stortinget ber regjeringen foreslå regler for hvordan personer med utviklingshemming (med og uten diagnose) i norske fengsler skal kartlegges.
3. Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer og andre tiltak som avklarer hvilke soningsforhold personer med utviklingshemming skal ha, som gir føringer for hvordan soningen skal tilrettelegges for denne gruppen, og som bedrer dagens soningsforhold.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Odd Harald Hovland, Hadia Tajik

og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Ivar B. Prestbakmo og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wetrhus Thorsvik, viser til Dokument 8:230 S (2022–2023) om utviklingshemmedes møte med strafferettspleien.

Komiteen viser også til svarbrev fra justis- og beredskapsministeren av 22. mai 2023 som er vedlagt innstillingen.

Komiteen deler statsrådets engasjement for at rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse blir godt ivaretatt i alle deler av samfunnet. Komiteen viser også til lovendringene knyttet til tilsynsråd for kriminalomsorgen. Samtlige medlemmer av komiteen, med unntak av representantene fra Fremskrittspartiet, støttet disse lovendringene, jf. Innst. 319 L (2022–2023). Lovendringene styrker det eksterne, uavhengige tilsynet med kriminalomsorgen og tydeliggjør at tilsynsrådet skal føre tilsyn med institusjoner hvor forvaringsdømte med blant annet utviklingshemming er prøveløslatt.

Komiteen merker seg også at departementet våren 2023 sendte forslag som skal forebygge isolasjon og sikre innsatte fellesskap i norske fengsler, på høring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, er enig i intensjonen bak representantforslaget om behovet for å fange opp personer med kognitive funksjonsnedsettelser, sikre tilrettelegging, og ivaretagelse av deres behov og rettigheter gjennom hele strafferettspleien.

Flertallet viser til at regjeringen har oppnevnt et utvalg med mandat til nettopp å utrede ivaretagelse av siktede, domfelte og innsatte med alvorlige psykiske lidelser eller utviklingshemming. Utvalget skal også evaluere ordningene med forvaring, dom til tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg. Utvalget vil således belyse flere av de temaene som tas opp i representantforslaget. Som opplyst i statsrådets svarbrev til komiteen, skal utvalget levere sin utredning høsten 2024, og flertallet mener det derfor er mest hensiktsmessig å avvende utvalgets anbefalinger og den videre oppfølgingen av disse.

Flertallet vil for øvrig påpeke at personer med utviklingshemming etter straffeprosessloven §§ 239–239 f., som hovedregel skal avhøres ved Statens barnehus, og at det er utviklet en egen avhørsmetodikk tilpasset denne gruppen, såkalt sekvensiell avhørsmetodikk.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at representantforslaget illustrerer hvordan personer med funksjonsnedsettelse sitt møte med de ulike aktørene i strafferettskjeden kan by på særskilte utfordringer.

Disse medlemmer viser til den nye tverrfaglige boken «Skyldig? Funksjonshemmedes møte med strafferettspleien» (red.: Nina Christine Dahl) som beskriver at utfordringene med stor sannsynlighet kan føre til rettsfeil, noe det også finnes flere eksempel på.

Disse medlemmer viser videre til forskning referert i boken som peker på at så mye som 10,8 pst. av innsatte i norske fengsler skårer så lavt på kognitive tester at de oppfyller kriteriene for funksjonsnedsettelse. Dette innebærer at mange hundre personer med funksjonsnedsettelse gjennomfører soning hvert år. Forskning viser også at disse personene ofte har en vanskeligere soning enn andre.

Disse medlemmer viser til statsrådets svarbrev hvor hun skriver følgende:

«I en rapport fra Nordlandsforskning i 2018 fremkommer det at politi- og rettsvesen ikke i stor nok grad fanger opp om personer mistenkt for kriminelle handlinger har en lettere psykisk utviklingshemning. Mangel på kunnskap i politi og rettsvesen, og at personene det gjelder kan skjule utviklingshemningen, kan utgjøre en fare for rettssikkerheten.»

Disse medlemmer mener det er positivt at regjeringen har besluttet å sette ned et utvalg som skal utrede hvordan personer med alvorlige psykiske lidel-

ser eller funksjonsnedsettelse best kan ivaretas under varetekt, straffegjennomføring og ved tilbakeføring til samfunnet.

Disse medlemmer mener tematikken fordrer mer politisk handling. Når utfordringer på dette feltet berører rettssikkerheten til mennesker med funksjonsnedsettelse, er det nødvendig med systematisk arbeid og en rekke tiltak.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå regler og rutiner som sikrer at personer med funksjonsnedsettelse (kognitiv funksjonsnedsettelse) som er mistenkt for lovbrudd, blir identifisert og får bedre tilrettelagte politiavhør.»

«Stortinget ber regjeringen foreslå regler for hvordan personer med funksjonsnedsettelse (med og uten diagnose) i norske fengsler skal kartlegges.»

«Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer og andre tiltak som avklarer hvilke soningsforhold personer med funksjonsnedsettelse skal ha, som gir føringer for hvordan soningen skal tilrettelegges for denne gruppen, og som bedrer dagens soningsforhold.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreslå regler og rutiner som sikrer at personer med funksjonsnedsettelse (kognitiv funksjonsnedsettelse) som er mistenkt for lovbrudd, blir identifisert og får bedre tilrettelagte politiavhør.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen foreslå regler for hvordan personer med funksjonsnedsettelse (med og uten diagnose) i norske fengsler skal kartlegges.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer og andre tiltak som avklarer hvilke soningsforhold personer med funksjonsnedsettelse skal ha, som gir føringer for hvordan soningen skal tilrettelegges for denne gruppen, og som bedrer dagens soningsforhold.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Framskrittspartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:230 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kathy Lie og Cato Brunvand Ellingsen om utviklingshemmedes møte med strafferettspleien – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 21. november 2023

Per-Willy Amundsen

leder

Ivar B. Prestbakmo

ordfører

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
23/2165 - STEL

Dato
22.05.2023

Dokument 8:230 S (2022– 2023) Representantforslag om utviklingshemmedes møte med strafferettspleien – svar fra statsråden

Jeg viser til justiskomiteens brev 2. mai 2023 hvor forslagsstillerne ber Regjeringen foreslå:

1. regler og rutiner som sikrer at personer med utviklingshemming (kognitiv funksjonsnedsettelse) som er mistenkt for lovbrudd, blir identifisert og får bedre tilrettelagte politiavhør.
2. regler for hvordan personer med utviklingshemming (med og uten diagnose) i norske fengsler skal kartlegges.
3. lovendringer og andre tiltak som avklarer hvilke soningsforhold personer med utviklingshemming skal ha, som gir føringer for hvordan soningen skal tilrettelegges for denne gruppen, og som bedrer dagens soningsforhold.

Det er viktig for regjeringen at rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse blir godt ivaretatt i alle deler av samfunnet. Nasjonale og internasjonale undersøkelser viser at voksne med utviklingshemming har en vesentlig risiko for å bli utsatt for vold og overgrep. Det antas at mørketallene er høye.

Alder, kjønn og kognitive funksjonsnedsettelse kan samvirke og gjøre personer særlig utsatt for kriminalitet som vold og overgrep. Det kan også være ekstra krevende å forstå og formidle hva man har vært utsatt for.

Personer med utviklingshemming begår også kriminalitet, og denne gruppen krever særskilt oppmerksomhet. Det kan imidlertid være vanskelig å avdekke kognitive

funksjonsnedsettelse slik at straffegjennomføringen tilrettelegges på en god måte. I en rapport fra Nordlandsforskning i 2018 fremkommer det at politi- og rettsvesen ikke i stor nok grad fanger opp om personer mistenkt for kriminelle handlinger har en lettere psykisk utviklingshemning. Mangel på kunnskap i politi og rettsvesen, og at personene det gjelder kan skjule utviklingshemningen, kan utgjøre en fare for rettssikkerheten.

Personer med utviklingshemning skal etter regler i straffeprosessloven §§ 239 – 239f, som hovedregel avhøres ved Statens barnehus. Det er utviklet en egen avhørsmetodikk tilpasset denne gruppen (sekvensiell avhørsmetodikk).

Domfelte og innsatte med utviklingshemning er også en sårbar gruppe i kriminalomsorgen og det kan oppstå utfordringer ved manglende informasjon og kartlegging, deltakelse i fellesskap og i aktivitetstilbudet og tilbud om helse- og omsorgstjenester. I tillegg til at utfordringene kan føre til manglende tilrettelegging, kan de bidra til negative utslag for progresjon i straffegjennomføringen og ved løslatelse. Kriminalomsorgen benytter verktøyet BRIK (Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen) for å kartlegge domfeltes behov og ressurser. Formålet med kartleggingen er å tilrettelegge straffegjennomføringen og forberede overgang til løslatelse. Når det avdekkes behov for velferdstjenester i en BRIK-kartlegging, skal dette videreformidles av kriminalomsorgen til forvaltningssamarbeidspartnere, bl.a. helse- og omsorgsmyndigheter og utdanningsmyndigheter. Kriminalomsorgen viser i sin årsrapport fra 2022 til at det har vært en økning av slike kartlegginger. I Riksrevisjonens rapport om tjenestetilbudet til de innsatte fra 2022 pekes det fortsatt på at det er for få kartlegginger og at kartleggingsarbeidet verken er ensartet eller systematisk. En oppfølging av disse funnene er en prioritert oppgave for kriminalomsorgen og for justis- og beredskapsdepartementet.

Regjeringen har besluttet å sette ned et utvalg som skal utrede hvordan personer med alvorlige psykiske lidelser eller utviklingshemning best kan ivaretas under varetekt, straffegjennomføring og ved tilbakeføring til samfunnet. Samtidig er det viktig å se på hva som kan gjøres på kort sikt. Både i 2022 og 2023 er det bevilget midler til økt bemanning og innhold i kriminalomsorgen. Det gjøres også bygningsmessige tiltak i kriminalomsorgen for bedre å legge til rette for helse- og omsorgstjenester, og for å sikre fellesskapsarealer i fengslene.

Av pågående lovendringer kan det vises til Prop 46 L (2022–2023) med forslag som styrker eksternt, uavhengig tilsyn med kriminalomsorgen og tydeliggjør at tilsynsrådet skal føre tilsyn med institusjoner hvor forvaringsdømte med blant annet utviklingshemning er prøveløslatt. Departementet har også sendt ut høringsnotat med forslag om å forebygge isolasjon og sikre innsatte fellesskap i norske fengsler 2. februar 2023.

På bakgrunn av erfaringer og videreutvikling av TryggEst har Bufdir initiert ny forskning som vil se på hvordan funksjonshemmede opplever møtet med politiet, og

hvilke handlingstendenser man ser hos politiet når de møter funksjonshemmede som mistenkte i straffesaker.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

